

Posudek oponenta disertační práce mgr. Václava Sixty *Teorie biografie a historická věda* předkládané v roce 2021 na Ústavu českých dějin FF UK

Ve své disertační práci si mgr. Václav Sixta vytyčil nelehký úkol. Téma biografie, resp. různorodých podob životopisného psaní představovalo a představuje v současné historiografické i širěji populární knižní produkci podstatný segment, navíc čtenářsky velmi oblíbený. Na rozdíl od zahraniční odborné produkce však nebyl dosud v domácím prostředí podroben komplexnějšímu teoretickému a kontextovému zkoumání. Kniha literárněvědné badatelky Kláry Soukupové *Vyprávět sám sebe. Teorie autobiografie* se teprve připravuje k vydání, navíc zde autorka, samozřejmě na pozadí obecnějšího zvážení konceptů biografického psaní, zdařile míří na jednu z podob (auto)biografického psaní a jeho stylizačních strategií. Disertační práce kol. Sixty představuje však ambicióznější projekt. Usiluje o to, vyrovnat se s daným žánrem – tváří v tvář domácí historiografické a kulturní situaci – s maximální možnou komplexitou, v rovině diachronní i synchronní, stejně jako z hlediska teoretického zobecnění i praktických interpretačních sond. Autorovi však nejde o to, upevnit či redefinovat hranice toho, co ještě je a co již není z hlediska genologického biografie; produktivně usiluje spíše o průzkum toho, jaké významy jsou s tímto označením spojovány. Neznamená to ale, že by předložená práce vůbec poprvé v domácích souvislostech zvažovala možné teoretické rámce a problémy spojené s biografickým psaním. Dosud se však těmto otázkám věnovali autoři v rámci dílčích studií, nikoli v širokých souvislostech, jak činí předložená práce. Největší devizou předložené práce tedy představuje autorova snaha problém teoreticky uchopit a rozvinout v komplexitě a hloubce, čili přistupovat k různorodým konceptům na základě průzkumu a srovnání jejich teoretického a metodologického založení.

Autor disertace svoji práci opřel o tři koncepční pilíře. V prvním se zaměřuje na klíčová témata dosavadní teorie biografie. Z hlediska soudobé recepce představuje tento oddíl jednu

z velmi cenných částí práce, neboť vlastně poprvé – vzhledem k situaci domácí diskuse o problému – soustavně a důsledně charakterizuje klíčové zahraniční postupy při úvahách nad problematikou životopisného psaní, jak se rozvíjely přibližně od poloviny 70. let 20. století, a to v dotyku s produktivní univerzalitou pojmu historická kultura, jak jej do domácího prostředí vnesl Zdeněk Beneš (tedy ve smyslu široce chápaného pole myšlení o minulosti v dané společnosti, zahrnující všechny formy od akademické produkce po populární kulturu). Tento koncept vhodně rezonuje s širším a v prostoru historiografie aktuálně diskutovaným pojmem life-writing, s nímž autor pracuje a který nabízí pluralitní rámec pro různorodé přístupy k modelování biografického textu.

V další páteřní části práce se autor věnuje současné domácí biografické produkci. Všímá si rovněž různorodých nakladatelských aktivit, popisuje vydavatelské strategie v nakladatelstvích, které se biografické produkci věnují koncepčně, nikoli příležitostně. Jde o nejpopsnější, nicméně užitečnou část práce, jež předznamenává další z podstatných vrcholů práce, tedy analýzu vybraných biografických knižních titulů, jež svým způsobem v posledních letech zaujaly jak odbornou, tak širší čtenářskou obec a vyvolaly tolik potřebou diskusi – a to nejen nad konkrétními pojednávány osobnostmi a jejich životem a dílem, ale i nad způsobem jejich biografického uchopení. Neboť je skutečností (a autor na ni v textu upozorňuje), že právě diskuse nad řadou biografických knih z posledních let u nás mnohdy suplovala (často nahodile, občas vsutku pozoruhodnými postřehy) chybějící teoretický rámec, navozovala otázky, které ovšem zpravidla zapadly, zůstaly nedořešeny. Autor zde pracuje s širokým, ovšem dobře – z hlediska akcentovaných postupů a autorských priorit – zvoleným vzorkem prací. V centru jeho pozornosti se tak ocitá Gustáv Husák Michala Macháčka, Zdeněk Nejedlý Jiřího Křesťana, František Palacký Jiřího Štaifa; pozornost autor věnuje též Václavu Chaloupeckému Milana Ducháčka, Tomáši G. Masarykovi Pavla Kosatíka a životopisu Ivana Martina Jirouse od Marka Švehly. V této části práce rovněž rezonují životopis kněze Josefa Toufara od Miloše Doležala,

kniha Josef Němec: neobyčejný muž neobyčejné ženy od Magdalény Pokorné a Jmenuji se Tomáš od Oty Karse. Tyto publikace doplňují katalog případových sond a poskytují autorovi vhodnou ilustraci obecnějšího fenoménu. Tato část práce je pro mě jako literárního historika velmi cenná, neboť vsutku pozoruhodným způsobem pojednává o živé soudobé recepci a o způsobech konkretizací těchto prací, a to na pozadí klíčových témat žánru biografického psaní, jako jsou otázky způsobu hodnocení historické osoby, forma analýzy historického problému spojeného se zvolenou osobností, otázka (ne)úplnosti ve způsobu zpracování dané osobnosti, formát osobního svědectví, edukativní (didaktická) role biografie apod. Za vhodný, strategický krok rovněž považuji i to, že za sérií analytických sond do současné produkce autor zařadil rovněž podstatnější vstup do známé biograficko-monografické řady z předlistopadové éry, tedy do série titulů z řady Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, kterou sleduje v celé její šíři, tedy od počátku let 60. do počátku let 90. Mimo jiné i zde se myslím naplňuje jeden z největších darů, jimiž autor práce disponuje, tedy schopnost odborného kontextuálního srovnání, skutečné komparace problémů, jež dokáže vyústit ve vyargumentovaný, respektovaný a přitom stále otevřený rezultat.

Třetí z pilířů práce, jež autor představuje jako nejpodstatnější, je pokus o teoretický, syntetizující model konceptualizace a uchopení životopisného psaní z perspektivy historické vědy. Autor zde, inspirován mj. a zejména myšlenkovými koncepty Foucaultovými, Bourdieovými a Ecovými, předkládá k diskusi pojem „biografický archiv“, v němž spatřuje jeden z možných způsobů konceptuálního uchopení formátu biografie v souvislostech pluralitního – ideově, metodologicky, diskurzivně – založeného prostředí, v němž soudobá biografická produkce vzniká. Biografický archiv, pojem opřený o nomenklaturu Foucaultovy Archeologie vědění, autor staví jako abstraktní pojem, který nám umožňuje – jednoduše řečeno – vnímat „archiv“ jako širokou škálu materiálních, mediálních, digitálních, sociálních a kulturních pramenů, dokumentů a objektů, jež stimuluje v první řadě zejména otázku

komunikační, tedy zvláště povahu otázky, kterou autor klade heterogennímu repertoáru zdrojů, které se skrývají pod tímto širokým pojmem. Zdrojů, které reflektují situovanost sociálního pole zkoumaného objektu i autora samotného, problému/problémů, které navozuje, čtenářského dotváření, které implikuje. Autoři biografii jsou tak situováni do sítě vztahů, které aktivují tím, že čelí potřebě interpretovat vztahy produktivního a neproduktivního, starého a nového, centrálního a okrajového v prostoru multimediálně a pluralitně založeného „biografického archivu“. Takový biografický archiv se vskutku jeví jako „hyperobjekt“ (Jacques Derrida, Timothy Morton), intertextuální databáze, který ovšem již definitivně vylučuje „romantický“ sen o bezzbytku „úplném“ zachycení „života a díla“, ovšem umožňuje hledání pružné, variabilní a aktuální perspektivy při modelování portrétu zvolené historické osobnosti. Ve finále, inspirován vegetativní metaforikou „lesa“ Umberta Eca, předkládá autor k úvaze princip biografie jako „parazitního“ autorského psaní. Tedy evokuje pozici autora biografie, jež si v „biografickém archivu“ coby „lese“ počíná jako „parazit“, tedy jako ten, který je na svém „lese“ závislý, nemůže ho opustit, avšak svou existencí (tedy odborným tázáním, tvůrčí imaginací) jej zároveň neustále proměňuje.

Závěrem: předkládaná práce kolegy Václava Sixty představuje inspirativní, promyšlený a vskutku konceptuálně založený výkon, jenž produktivně pulzuje mezi historickou erudovaností a poučenou vůlí formulovat (mnohdy provokativně) možná východiska i perspektivy při psaní biografických textů. Dle mého názoru bezpochyby splňuje kritéria kladená na disertační práci, je zcela prosta formálních pochybení. Doporučuji ji tedy k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako „prospěl“.

Praha 13. 8. 2021

doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

Ústav české literatury a komparatistiky
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy